

## LUTKARSKI IGROKAZI NEPRESUŠAN SU IZVOR DJEČJEG STVARALAŠTVA

*Meri Šimunov, prof.*  
*Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*  
*Odjel za obrazovanje učitelja i odgojitelja*

### *S a ž e t a k*

Lutkarski igrokazi izvor su i izazov za svakog kreativnog odgojitelja i za svako dijete. Da bi oni kod djece to doista postali, treba u djeci osvijestiti što slušaju, odnosno što gledaju, razvijati njihovu znatiželju i kreativno mišljenje, a zatim ih nenametljivo poticati na vlastiti izričaj.

Studentice predškolskog odgoja usvojile su određena znanja iz područja lutkarstva i scenske kulture te su ih primijenile za vrijeme svoje prakse u dječjim vrtićima.

Lutka je bila izvrstan medij kojim su one uputile djecu na usvajanje određenih odgojno-obrazovnih sadržaja, a zatim ih potaknule na različite oblike stvaralaštva.

Lutke i lutkarski igrokazi, kao sredstva motivacije djece na neku aktivnost, postaju izvori dječjeg stvaralaštva. Ovim radom upravo se na to željelo ukazati.

**Ključne riječi:** *dijete, igra, svijet lutaka, lutkarski igrokazi, odgojitelj, lutkar-ska improvizacija, izražavanje, kreativnost, stvaralaštvo*

### **Uvod**

Svijet igre i svijet lutaka dva su najmaštovitija i najčudesnija svijeta. Kada se ta dva svijeta udruže, nastaje svijet lutkarskog stvaralaštva. Tome se svijetu najviše vesele djeca, a on za njih nenametljivo postaje riznicom znanja i odgoja.

Dijete se igra od dana rođenja. U svijetu igre dijete zadovoljava sve svoje potrebe, osjeća se sretnim, zadovoljnim i uspješnim. Dijete se igra i kroz igru uči. Najčešće se igra s lutkom, njoj otkriva svoje tajne i maštanja. Lutka smije i može sve ono što dijete ne smije i ne može. Ona oslobađa djetetovu kreativnost koja je preduvjet stvaralaštvu. Lutka u svijetu dječje mašte mijenja mnoštvo uloga. Uz nju dijete raste stvarajući nove igre. Gotova lutka-igračka manje angažira dijete u igri. Ona u igri oduzima djetetu kreativnost i stvaralačko sudjelovanje, do čega će ga dovesti druga vrsta lutke, a to je scenska lutka.

Sa scenskom lutkom dijete će se najprije upoznati u nekoj od predškolskih ustanova, jaslicama i vrtiću, rijetko u svome domu. Neka će predškolska djeca upoznati scensku lutku u profesionalnim lutkarskim kazalištima, a to je, na žalost, kod nas privilegija onih koji žive u većim gradovima. Scenska lutka i igre s njom, dakle lutkarske igre, sastavni su dio predškolskog odgoja i obrazovanja, iako lutkarski medij u odgojno-obrazovnoj praksi ne zauzima mjesto koje mu po važnosti pripada.

Mogućnosti uporabe lutke u dječjim vrtićima raznovrsne su. Koristi se u svim oblicima odgojno-obrazovnog rada, bilo kao sredstvo motivacije djece na neku aktivnost, bilo kao središte aktivnosti. Lutka će tako kroz lutkarske igre djecu potaknuti na različite oblike stvaralaštva.

Svi primjeri u ovome radu preuzeti su iz prakse studentica predškolskog odgoja, odnosno Odjela za obrazovanje učitelja i odgojitelja, koje su za svoju diplomsku radnju odabrale neku od tema iz kolegija Lutkarstva i scenske kulture.

## **Dijete i svijet lutaka**

Lutka je djetetu živi prijatelj bez kojeg bi mu život bio pust i prazan. Iako dijete poznaje pravi lik lutke, odnosno zna da je to neživi predmet kojim rukuje čovjek, ono intenzivno doživljava sve situacije kroz koje lutka prolazi, potiskujući u svijesti činjenicu da je lutka stvar.

Dijete u igri pridaje predmetima mnogostruko značenje pa je za njega komadić drveta automobil, brod, zeko ili pas. Budući da pridaje više značenja jednom predmetu ili jedno značenje različitim predmetima, svijet je za njega jednostavniji, a prijelazi su od izmišljenog k stvarnom svijetu lagani i lako mogući. Oživljavanje raznih predmeta, pridavanje ljudskih osobina životinjama, biljkama i pojavama spada u red bogatih izražajnih mogućnosti lutkarskih igara. Lutke su življe što su likovno, ritmički i glasovno jasnije karakterizirane. U svojoj jednostavnosti mogu oponašati nekoliko ljudskih pokreta i nekoliko ljudskih osobina, ali s namjerom da ih uveličaju.

Lutka nije djetetu samo partner u igri. Pomoću nje dijete analizira pojave oko sebe, što mu omogućuje da ih bolje shvati, da bolje razumije sebe i svoj odnos prema svijetu oko sebe. Lutka je metafora dječje igre koja uspostavlja čudesnu vezu s djetinjstvom i snovima.

Ono što začuđuje jest to što lutkine riječi i sve što se s njom izvodi snažnije djeluje na dijete negoli riječi poznatog čovjeka, roditelja ili odgojitelja.

Vrijednost lutke, pa time i lutkarske igre za najmlađe, najbolje se uočava na dječjim ozarenim licima u onome trenutku kada lutke započinju svoju igru. Prostor u kome se odigrava igra ispuni se srećom i osjećajima kakvi izviru samo iz čistog dječjeg srca. Zahvaljujući svijetu dječje mašte, sve pregrade između djece i lutaka brzo se premoste te djeca zajedno s lutkama postaju junaci koji se odupiru nepravdi i zlu. Poistovjećenje djece s junacima lutkarske igre nastavlja se i poslije razrješenja sukoba.

Dijete se susreće s lutkom gotovo uvijek s uzbuđenjem. Lutka, a posebno scenska lutka, pokreće djetetov emocionalni, misaoni i fantazijski svijet. Igrajući se sa scen-

skom lutkom, dijete je motivirano da obnavlja svoje iskustvo, znanje, doživljavanje pa mu lutka najčešće služi kao potpora govornom stvaralaštvu, a isto tako likovnom, glazbenom i scenskom.

Poticaji za stvaralačke igre sa scenskom lutkom često proizlaze iz doživljavanja umjetničkog djela, npr. lutkarske predstave, slikovnice, glazbe, odgojiteljevih likovnih kreacija ili iz djetetovih likovnih aktivnosti, kao što je izrada scenskih lutaka.

Primjeri iz odgojne prakse najbolje će pokazati raznovrsnost ovih poticaja i njihov odraz u igri, a igra djecu dovodi do kreativnosti i stvaralaštva.

## **Lutkarski igrokazi u dječjem vrtiću**

Lutkarski igrokazi jesu igre sa scenskim lutkama u kojima se otkrivaju mogućnosti i granice stilizirane igre, a uz to se traži poseban lutkarski način u pokretu i govoru. Oni omogućuju sintezu različitih načina izražavanja.

Da bi se uprizorio jedan lutkarski igrokaz, mora se posegnuti za tekstem, a tekstova pogodnih za izvođenje na lutkarskoj sceni, a posebno u dječjem vrtiću, vrlo je malo. Dobra djela izvediva su samo u profesionalnim lutkarskim kazalištima. Ima igrokaza koji su preopterećeni odgojnom funkcijom pa se preporučuje odgojiteljima da ih prerađuju i osuvremene.

Lutkarski igrokazi koji se izvode u dječjem vrtiću moraju imati jednostavnu i jasnu radnju. Uz to, treba izbjegavati nagomilavanje sukoba među lutkama. Odgojiteljima se preporučuje da sami dramatiziraju, prilagode i scenski ilustriraju umjetničke tekstove. S obzirom na složenost i zahtjevnost ovoga posla, bilo bi dobro da ga odrade oni odgojitelji koji se razumiju u estetiku lutkarskog kazališta i imaju literarnog dara.

Prvo treba izvršiti pravilan izbor teksta, odnosno odabrati potencijalno lutkarski tekst, koji ima sceničnu radnju i posjeduje dramatičnost. Pogodni su kraći tekstovi s manje lica koji imaju fabulu pogodnu za preradu, odnosno za prijenos u dramsku radnju. Poželjan je dinamičan i živ dijalog među likovima. Preporučuje se prepričavanje mjesta koja bi bila teže izvediva ili uopće nisu izvediva.

Lutkarska igra u cjelini mora imati jasnu svoju i piščevu ideju. Tekstovi se mogu izabrati i prema tipu lutke koja će ih izvoditi. Marionete su pogodne za izvođenje bajki, a lutke sjene za kratku priču, basnu ili ilustraciju pjesme.

U dječjem vrtiću na lutkarskoj sceni mogu nastati vrlo maštovita ostvarenja poetskih tekstova, odnosno oživljavanja likova nekih pjesama. Nastat će i zanimljivi lutkarski kolaži obradom poezije i proze. Oni su pogodni za proljetne, jesenske ili božićne svečanosti.

Koliko će igrokaz ili kolaž biti psihološki uvjerljivi, dramatični i ritmički ujednačeni, ovisi o odgojiteljevoj mašti, sposobnosti i umijeću režiranja.

Osim što je razmotrio i pripremio tekst te se odlučio za tip scenske lutke, odgojitelj se brine i za scenografiju koja je također jednostavna i prisutna tek u naznakama (tri cvijeta su livada, dva stabla su šuma i sl.). Odlučuje hoće li sam ili uz dječju pomoć animirati lutke, odnosno tko će i na koji način sudjelovati u lutkarskom igrokazu.

Igrokaz se može organizirati tako da su djeca samo gledatelji, da su djelomično uključena tako da odgojitelju pomažu oko scenografije i uređenja prostora ili u oponašanju zvukova iz prirode i okoline, da su animatori pojedinih lutaka (lakših sporednih uloga) te da su uključeni i u razne ostale kombinacije kao sudionici. Postoji niz mogućih kombinacija, ali sve one ovise o dječjoj dobi, zainteresiranosti, sposobnosti i sl. U svakom slučaju dobro ih je povremeno na bilo koji način uključiti u izvedbu i pustiti da na trenutak budu dio lutkarskog svijeta. Na taj će se način možda uočiti budući talenti ili će im se pružiti prilika da na trenutak postanu netko ili nešto što su oduvijek željeli biti. A sve to zajedno odrazit će se na izgradnju dječje mašte i kreativnosti.

Rad odgojitelja i djece na pripremanju lutkarskog igrokaza ili lutkarskog kolaža značajniji je negoli rezultat rada, odnosno sam igrokaz. Prije svega, sam zajednički rad dobra je odgojna vrijednost, kao i želja da se dobrom dikcijom izgovori tekst, da se dobro glumi ili pokaže umjetnički domet u likovnoj i glazbenoj ilustraciji.

## **Lutkarske igre i odgojitelj**

U dječjem vrtiću odgojitelj izvodi osnovne oblike igre sa scenskim lutkama. To su lutkarska improvizacija, lutkarski igrokaz te lutkarska dramatizacija i prerada umjetničkih tekstova.

Lutkarske igre koje izvodi odgojitelj vrlo su jednostavne, ali objedinjuju u sebi različite umjetnosti (književnu, glumačku, likovnu i glazbenu). Sve te igre djeluju kod djece poticajno na više osjetila i često su izvor vrijednih estetskih doživljaja. Isto tako, sadrže moralne vrijednosti koje utječu na razvoj pozitivnih crta djetetove ličnosti.

Lutkarske igre velika su pomoć odgojitelju jer se koriste u svim odgojno-obrazovnim područjima. Najčešće se koriste u području jezika, području prirode i društvenog života, ekologije, pri usvajanju osnovnih matematičkih pojmova, zdravstvenom odgoju te raznim drugim područjima.

Odgojitelj se u lutkarskim igrama služi različitim tipovima scenskih lutaka. Koristi jednostavnije lutke, npr. plošne lutke na štapu, ginjol lutke, lutke na prstima, lutke sjene te marionete u najjednostavnijem obliku, ali i one složenije tipove lutaka kao što su javanka te mimičke i naglavne lutke.

Igre se mogu izvoditi i samo rukama na koje se navlače rukavice ili čarape. Isto tako, gola ruka iznad paravana bez ikakvih rekvizita djeluje impresivno sama za sebe.

U odgojiteljevim rukama i najbolja lutka može postati nezanimljiva dok jedna kugla natakuta na prst može postati čarolija, poetski simbol koji misli i osjeća. U ovim igrama odgojitelj je vođen svojim kreativnim mogućnostima.

Osnovni oblik lutkarskih igara jest lutkarska improvizacija, koja uključuje monolog, dijalog, ples i pantomimu.

Lutkarska improvizacija mora ispunjavati neke osnovne zahtjeve. Mora biti originalna, podsjećati na dječju igru po svojoj nespretnosti i naivnosti, zaplet ne smije proizlaziti iz grubih sukoba, govorno mora biti jasna te odasati odgojiteljevom nježnošću i zaigranošću.

Odgovitelj će lutkarskom improvizacijom pridobiti djecu za neko zanimanje, potaknuti ih na higijenske navike, da jedu ili će ih tako uspavati. Ove igre moraju biti pedagoški nenametljive te odisati humorom i nježnošću.

Odgoviteljeva lutkarska improvizacija mora imati svoju punu pedagošku vrijednost. Njome se odgovitelj koristi u raznim situacijama, posebno u onima koje se ne mogu uvijek predvidjeti. Česti su primjeri kada se odgovitelj preko neke vesele lutke obrati lutki koju je sa sobom donijelo dijete koje se teško privikava na vrtić, odnosno ne želi ostate u njemu. Biranim riječima i izražavajući svoju radost, lutka će putem odgoviteljeve improvizacije smiriti dijete i ono će se uskoro početi igrati.

## **Djeca i igre sa scenskim lutkama**

Predškolsko dijete u dječjem vrtiću rado u ruke uzima scensku lutku. Ona dovodi dijete u stanje uzbuđenosti i razigranosti te pokreće djetetove misli, maštu i osjećaje. Scenska lutka omogućuje mu da riječima ili pokretima izrazi svoj intimni doživljaj svijeta.

Scenska lutka koja je namijenjena igrama predškolske djece mora imati mogućnost jednostavnog pokreta te ne smije biti preteška ni prevelika za male dječje ručice. Ona je poetična, jasna i predstavlja određeni karakter.

Dijete mlađe predškolske dobi koristi scensku lutku kao potporu u igri dok je dijete starije dobi namjenjuje stvaralačkom scenskom izrazu. Starije dijete spaja svoje iskustvo i znanje stvarajući tako nove cjeline. Gradi male zaplete i rasplete, na osnovi poznate priče stvara nove jezične cjeline i sl. Ovo nam otkriva stvaralački potencijal djeteta, njegovu inteligenciju, maštu, jezične mogućnosti, estetsku osjećajnost i drugo.

U igrama sa scenskom lutkom dijete razvija jezičnu kreativnost i bogati svoj govorni izraz. Uz to, dijete je potaknuto da riječ, rečenicu, visinu glasa i brzinu govora uskladi s onime što misli i osjeća.

Dijete ili, bolje reći, djeca kroz igre sa scenskim lutkama, odnosno kroz lutkarske igre, stječu bogata osjećajna iskustva, uče društveno prihvatljiva ponašanja, usvajaju osjećaj prirodnosti i povezanosti. Lutkarske igre u djeci potiču i zaokružuju proces individualizacije i socijalizacije. Pronalaze i otvaraju mnoge stvaralačke puteve, a mogu stvoriti i cjelovite umjetničke doživljaje.

Igre djece sa scenskim lutkama pridonose razvoju stvaralačkih sposobnosti, posebno razvoju govornog stvaralaštva. Ove igre djecu angažiraju intelektualno i emotivno. Ove vrste igara spontane su, slobodne i stvaralačke. Organiziraju se kao igre dramatizacije umjetničkih tekstova ili didaktičke igre.

Igre dramatizacije umjetničkih tekstova sa scenskim lutkama provode se nakon naučene pjesme, usvojene priče ili kraćeg lutkarskog igrokaza. Pjesme i priče moraju biti pogodne za dramatizaciju.

Stvaralačke igre sa scenskim lutkama mogu biti samostalne, što znači da djeca bez utjecaja odgovitelja ostvaruju svoje zamisli ili djecu motivira i vodi odgovitelj. U stvaralačkim igrama odgovitelj stvara uvjete da bi se djeca mogla igrati. "Njeguje, raz-

vija i intenzivira ove igre. Način oplemenjivanja i vođenja igara namijenjen je njegovanju osnovnih sposobnosti i svojstava stvaralačke ličnosti, tj. podržava spontanost, izvornost, svježinu, otvorenost prema iskustvu, radoznalost, vedrinu i fleksibilnost." (Pokrivka, 1980, 34)

Svojim radom odgojitelj omogućuje djeci kontakt sa stvarnošću, pruža djeci vrijedne doživljaje, iskustva i znanja te im omogućava da neki njihov doživljaj nađe odraz u stvaralačkoj igri sa scenskim lutkama, u krajnjem slučaju, odraz u bilo kojoj stvaralačkoj igri.

Odgojitelj upoznaje djecu s lutkama, s njihovim animacijskim mogućnostima, upućuje ih na čist i izražajan govor, potiče ih na vedro raspoloženje i želju za igrom. Bit će suigrač u mlađoj odgojnoj skupini, ali se neće uplitati u samu igru, neće ometati djecu pitanjima i prekidati njihove zamisli. On će ih samo potaknuti nekim umjetničkim djelom, nekim sadržajima iz prirodne i društvene sredine, odnosno općenito nekom aktivnošću.

## Iskrice iz odgojne prakse

Svaki odgojitelj koji nadograđuje teoriju osmišljenom praksom postaje kreativni odgojitelj koji će domišljatim kreacijama svoju pozornost pružiti svakom djetetu i svako dijete potaknuti da i ono bude maštovito i kreativno.

S obzirom da je lutka poseban prijatelj koji ima pristup u djetetov unutarnji svijet i posrednik koji omogućuje djetetu komunikaciju s vanjskim svijetom, odgojitelj će često posegnuti za njom, a to su učinile i studentice čiji su primjeri odabrani za ovaj rad.

Uz pomoć svojih starijih kolegica, kod kojih su obavljale stručnu praksu u nekom od istarskih dječjih vrtića, odabrale su lutkarske igrokaze: *Razgovor u travi*, *Jesenne jutro*, *Nesporazum*, *Ogledalce* i *Eko-Zeko*. Ovi lutkarski igrokazi potaknuli su dječju kreativnost i stvaralaštvo, a bogatstvom maštovitosti dječjih glavicica nastala su vrlo originalna djela.

## Iskrice prva

Tijekom čitavog tjedna u vrtiću su se vodile aktivnosti na temu *Puž*. Djeca su se upoznala s neobičnom životinjom (gdje živi, čime se hrani, čemu služe ticala, kako se kreće), što je proširilo njihovo znanje i iskustva iz područja prirode. Studentica Larisa<sup>1</sup> radila je s djecom mlađe dobne skupine. Za lutkarski igrokaz odabrala je tekst *Razgovor u travi* J. Čunčić:

*Puž* (dolazi do kućice miša pjevajući, a onda uzdiše): O, o, o, ...

*Miš* (proviruje kroz prozor): Tko to uzdiše svakog dana kraj mog mišjeg stana?

---

<sup>1</sup> Drinković, L. (1996) *Lutka i njen scenski život*, Pula

*Puž:* Oprosti, nisam znao da sam i danas ovdje stao. Nešto kao da me vuče u blizinu tvoje kuće.

*Miš:* A, tako znači! A što te to najviše privlači?

*Puž:* Obuzima me sreća gledajući tvoju kućicu između cvijeća. Pogledaj moju, suviše je stara i nema baš nikakvog čara.

*Miš:* To tebi ne bi trebalo smetati. Sjeti se da si ti jedini koji s kućom možeš šetati.

*Puž:* Istina, to je tako, ali kako da mi ne smeta kad kraj moje kućice nema ni jednog cvijeta.

*Miš:* Da, to je stvarno šteta. Dođi k meni, dat ću ti sjemenku suncokreta. (*Puž pjevajući ulazi u kućicu miša.*)

(Pokrivka, 1980, 58)

Studentica je koristila lutke na štapu. Od spužve je izradila puža i miša. Puž je bio nataknut na dva štapa, tako da se njegovo kretanje po scenskom prostoru, odnosno paravanu, činilo poput kretanja pravog puža. To se djeci posebno svidjelo. Miša je pokretala odgojiteljica koja je za tu priliku izradila i scenografiju: kućicu miša i dva-tri cvijeta.

Neposredno nakon igrokaza djeca su uzimala lutke pokušavajući ponoviti sadržaj. A onda se o sadržaju popričalo. Svojim sretnim završetkom u kome miš pokazuje dobrotu i plemenitost pozivajući puža u svoju kuću i darujući mu sjemenku, djeca su upućena na njegovanje moralno-etičkih načela. Puž je bio odlično poticajno sredstvo za glazbenu aktivnost. Uz brojalicu *Puž* lutka je u ritmu išla iz jednih dječjih ruku u druge dok su sva djeca izgovarala tekst:

*Pada kiša,  
mokra trava,  
evo puža,  
roge pruža.*

Igrokaz *Razgovor u travi*, odnosno tema tjedna *Puž* i lutka puž bili su poticaj za još jednu aktivnost. Djeca su se likovno izrazila koristeći glinu. Svojim malim prstićima, vrlo vješto oblikovala su puževe raznih oblika i veličina. Svaki je puž bio malo originalno djelo stvoreno po zamisli svakog djeteta posebno.

## Iskrice druga

Mješovita grupa Medvjedići u dječjem vrtiću Monte Zaro okupila se oko studentice Barbare<sup>2</sup> koja je u rukama imala dvije plošne lutke, mačku Mimu i sunce. Kada su

---

<sup>2</sup> Korenić, B.: Kreiranje i oblikovanje scenskih lutaka u dječjem vrtiću, Pula, 2004.

djeca sjela, započela je s lutkarskim igrokazom *Jesenje jutro*, čiji je sadržaj sama osmislila. Glasovno karakterizirajući likove pripovjedača, mačke i sunca, rekla im je da je mačka išla u šetnju u hladno jesensko jutro, a onda je pokrenula plošnu lutku, mačku Mimu, koja je mijaukala, tresla se od hladnoće, tražila sunce i dozivala ga. Naravno, sunce je došlo, zagrijalo macu i ona je bila sretna.

Djeca su uživala gledajući lutkarski igrokaz, a raspoloženje je još više poraslo kad im je studentica rekla da će izraditi nove lutke, macu i sunce, i to uz njihovu pomoć. Dogovorila se s odgojiteljicom da za izradu plošnih lutaka djeca koriste materijale koji se mogu reciklirati: lišće, suho voće i općenito plodove koji su karakteristični za jesen. Stoga su djeca to jutro u vrtić već bila donijela mnoštvo sjemenčica, kestena, osušenih komadića banana, lišća i slično.

Studentica je popričala s djecom o igrokazu, a nakon toga općenito o jeseni i jesenskim plodovima. Zatim je nacrtala na komadu kartona lik sunca i mačke, a onda izrezala željeni oblik. Lutke su djeca kreirala po svojoj želji. Jedni su birali materijal, drugi su ga slagali, a treći lijepili na karton. Tijekom izrade plošnih lutaka prevladavala je vesela atmosfera, a djeca su bila vrlo zainteresirana želeći napraviti što ljepše lutke. Inače, pri izradi lutke se zamišljaju u određenoj dramskoj situaciji. Njihov likovni izraz govori tko su i što žele, ali ovom prilikom djeca nisu pazila na to. Kada su plodovi bili zalijepljeni na karton, karton su natakli na drveni štapić i plošne lutke na štapu su bile gotove (slika 1). Sad su mogli sami ili uz pomoć odgojitelja smišljati nove sadržaje, odnosno stvarati nove lutkarske igrokaze.

Mnoge djetetove potrebe zadovoljene su tijekom ove aktivnosti. Zadovoljene su tjelesne potrebe u koje spada razvoj fine motorike ruku kroz manipuliranje predmetima. Također se razvijala snalažljivost i spretnost. Razvijale su se i socio-emocionalne potrebe putem kojih djeca usvajaju norme ponašanja u skupini, zatim prijateljstvo, suradnja i društvenost. Djeca na ovaj način razvijaju osjećaj pripadnosti, samostalnosti i samopouzdanja, a sama izrada lutaka pridonijela je razvoju mašte, ideja i originalnosti stvaralaštva.

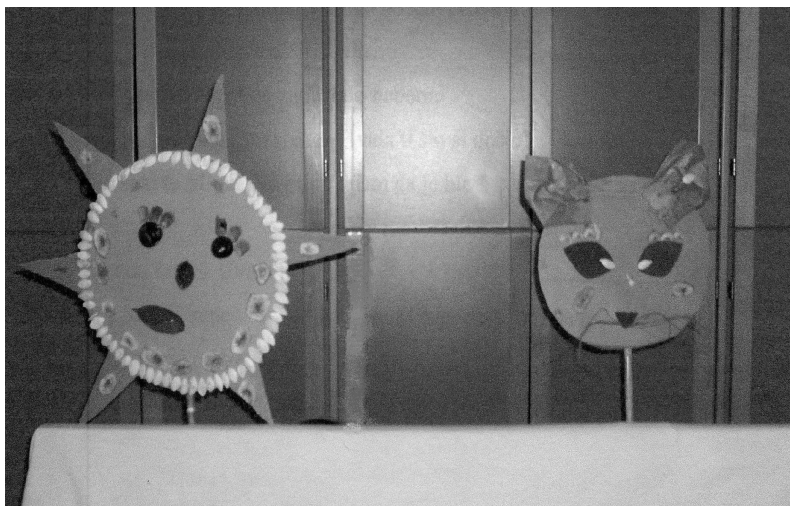
### Iskrice treća

Skupina djece u dobi od tri do šest godina iz dječjeg vrtića Centar svoju kreativnost i stvaralaštvo pokazala je nakon odgledanog igrokaza *Nesporazum* J. Čunčić-Bandov. Studentica Izabela<sup>3</sup> djecu je u aktivnost uvela zagonetkom o leptiru i bubamari jer su to likovi iz igrokaza. Sadržaj igrokaza vezan je uz nesporazum između bubamare i leptira koji se spremao na utrku s njom jer je tako, navodno, pisalo u oglasu, a ona je, naime, u oglasu samo tražila podstanara.

---

<sup>3</sup> Aranza, I.: *Igre s lutkom*, Pula, 2007.





Slika 1. *Plošne lutke od osušenih plodova*

Studentica je lutke zamislila i izradila kao lutke na štapu. Izrezala ih je od tanke spužve, a kredu u boji, kojom je obojila lutke, fiksirala je sprejem. Kao dekor poslužilo je na isti način izrađeno stablo koje je predstavljalo prirodu. Kada se leptir pojavio iznad paravana, igrokaz je mogao započeti.

Nakon odgledanog igrokaza studentica je provjerila jesu li djeca razumjela o čemu se radi. Zatim su djeca dodirivala bubamaru i leptira, uzela lutke u ruke, a odvažnija su improvizirala na poticaj odgojitelja na temu *Leptir i bubamara*. Improvizirala su, i to ispred paravana, uglavnom starija djeca od pet i šest godina. Djeca su se pokazala vrlo vještima u govornoj interpretaciji, odnosno improvizaciji.

U sljedećem primjeru Ivan, petogodišnji dječak, preuzeo je ulogu leptira, a Emili, šestogodišnjakinja, ulogu bubamare.

- Leptir* : Gdje je ona moja smotana prijateljica? Bubamaroooo, gdje siiiii?  
*Bubamara* : Ba, baaa ... tu sam!  
*Leptir* : Aaaa, kako si me prestrašila! Što se smiješ?  
*Bubamara* : Ha-ha-ha.  
*Leptir* : Neću ti biti prijatelj!  
*Bubamara* : A ja ti neću biti prijateljica!  
*Leptir* : Zašto?  
*Bubamara* : Jer si mi rekao: "Smotana."  
*Leptir* : Zato što si me udarila po glavi.  
*Bubamara* : Oprosti, nisam htjela. Hajdemo se pomiriti.(Grle se i ljube.) Idemo se igrati žmurice.

*Leptir* : Ne!  
*Bubamara* : Lovice?  
*Leptir* : Hajde, ulovi me ... (Trči.)  
*Bubamara* : Ulovila sam te!  
*Leptir* : Nisi!  
*Bubamara* : Jesam!  
*Leptir* : Ja ću se odmoriti. (Obraća se djeci.) Znae djeco, bubamara je smotana.  
*Bubamara* : Nisam!  
*Leptir* : Jesi! (Ponavljaju nekoliko puta.)  
*Bubamara* : A zašto?  
*Leptir* : Jer smo prijatelji, a prijatelji se svađaju. Hajde, idemo spavati.

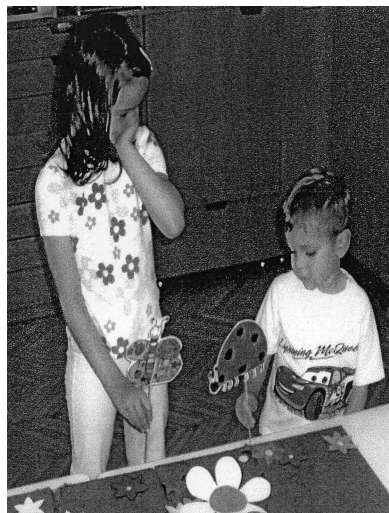
Nakon ove improvizacije djeca ipak nisu željela spavati, nego su se željela glazbeno izraziti. Uz pomoć odgojiteljice, koja je djecu uputila na pravilnu dikciju, tempo, dinamiku izvođenja i artikulaciju, sva djeca su počela pjevati poznatu im pjesmicu "*Bubamarac*" A. Dedića:

*Nije lako Bubamarcu*  
*zum, zum, zum, zum*  
*Bubamarinom muškarcu*  
*zum, zum, zum, zum*  
*Između tolikih bubamara*  
*zum, zum, zum, zum*  
*Iste boje, istih šara*  
*naći koja je njegova Mara*  
*zum, zum, zum, zum*  
 .....

Jedno dijete je za vrijeme pjevanja uzelo lutku bubamare i počelo skakutati u ritmu dotičući ostalu djecu na refren "zum, zum". Neka djeca su posegnula za šuškalicama. Možda bi se to skakutanje i šuškanje nastavilo u nedogled da ih nije čekala nova aktivnost.

Tijek aktivnosti zamišljen je na način da nakon igrokaza djeca izrade plošne lutke ili nacrtaju leptira i bubamaru. S obzirom da je riječ o mješovitoj skupini, stariji su izrađivali lutke, a mlađi crtali.

Djeci od šest godina predloženo je da izrađuju lutke na štapu, zbog složenosti izrade, a i zbog toga što su vještija sa škarama. Djeca su dobila karton, kolaž papir, škare, ljepilo i štapiće, a nakon toga su krenula u izradu lutaka. Izrađujući lutke pazila su na svaki detalj: koliko bubamara ima nogu, ima li ticala, koliko ima točkica. Potaknuto natjecateljskim duhom, svako se dijete trudilo da njegova lutka bude najljepša (slika 2).



Slika 2. Djeca sa svojim plošnim lutkama

Kada su završili s izradom, predloženo im je da uz pomoć odgojitelja pokušaju odigrati igrokaz sa svojim lutkama. Dijalozi su bili kratki jer su se djeca više trudila micati štapićima kako bi njihove lutke bile vidljive iznad paravana. Nisu uspjela uskladiti govor s pokretima ruke. Zato je sljedeća zadaća bila da uz pomoć roditelja nauče napamet tekst razgovora leptira i bubamare, a u međuvremenu će uvježbavati pokretati lutke. Nakon nekoliko dana to je trebala biti skladna cjelina.

Dok su šestogodišnjaci izrađivali lutke, mlađa djeca su slikala. Kao likovnu tehniku studentica, koja je vodila aktivnosti, izabrala je slikanje akvarelom te vodo otpornim flomasterom, koji se radi efekta prelijevanja boje premazuje kistom umočenim u vodu. Tijekom aktivnosti nastalo je mnoštvo šarenih leptira i točkastih bubamara među raznovrsnim i raznobojnim cvjetićima, odnosno nastali su mnogi predivni likovni radovi (slika 3).

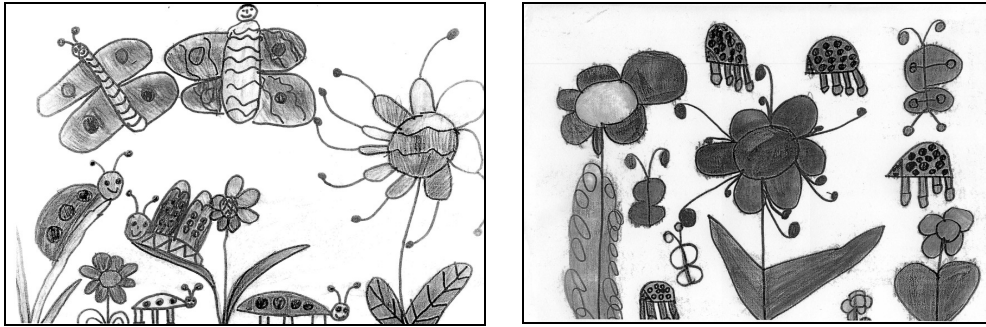
### Iskrice četvrta

Studentica Ivana<sup>4</sup> dala je sljedeći primjer koji je djecu odveo do kreativnosti i stvaralaštva. Glasovno karakterizirajući likove pročitala im je lutkarski igrokaz *Ogledalce*, nastao po priči G. Viteza. Sažetak ovog igrokaza na njegovom kraju govori pripovjedač:

"I tako se medvjed uputi pravo svojoj kući. Tamo je bila njegova medvjedića i njihova dva mala medvjedića. „Gledajte!“, poviče odmah medvjed s praga. „Našao zec moju sliku u travi na proplanku, pa nastala prepirka između njega, vjeverice i šojke

<sup>4</sup> Franković, I.: *Lutka ima srce i pamet*, Pula, 2002.

kreštalice. Svatko od njih tvrdi da je slika njegova, sve dok nisam naišao ja, pogledao i odmah vidio da je slika moja. Evo, pogledajte i vi!“ Pogleda medvjedica i odmah reče: „Pa naravno, to je medvjeđa glava.“ Pogledaju i medvjedići i izjave: „To si tata ti dok si bio malen kao i mi.“ Medvjed reče: „Tako je, tako! Vi ste još maleni pa i vidite umanjeno, ali vidi se da ste moja pamet.“ i objesi ogledalce na zid.“ (Pokrivka, 1980, 78)



Slika 3. *Leptiri i bubamare među cvijećem*

U prvom dijelu aktivnosti, dok se djeci čita sadržaj, bitni su funkcionalni zadaci. Na taj način razvija se sposobnost slušanja, pamćenja i koncentracije.

U samom razgovoru s djecom težište je na obrazovnim zadacima, odnosno upoznavanju djece sa životinjama i prirodom. Tijekom cijele aktivnosti bitni su i odgojni zadaci koji se moraju postići kod djece, posebno razvijanje dobrog raspoloženja u grupi.

Ovaj igrokaz pogodan je kad je riječ o dječjim osobnim karakteristikama. Različite vrste životinjskih uloga u igrokazu mogu se dodijeliti onoj djeci koja imaju suprotne karakteristike od njih. Tako se npr. ulogu velikog tromog medvjeda može dodijeliti onom djetetu koje je inače nemirno, koje ne može biti uvijek na istom mjestu. Ulogu šojke kreštalice će se dodijeliti onom djetetu koje govori tiho i polako, koje je pomalo sramežljivo. Tako će u samom igrokazu doći do izražaja i njegove druge sposobnosti. Onom djetetu koje baš ne sudjeluje u aktivnostima u vrtiću, koje voli biti pasivno, njemu će se dodijeliti uloga vesele i skakutave vjeverice. Tada će se opustiti i potruditi da bude skakutava vjeverica.

Nakon čitanja igrokaza razgovaralo se s djecom o novim i nepoznatim riječima iz teksta. Na taj način bogati se dječji rječnik, a nije isključeno da će ga obogatiti i nekim svojim izmišljenim riječima jer ih se na kraju razgovora poticalo da izmisle i svoj kraj priče ili svoju priču. Ovom prilikom bilo je lakše stvoriti zajednički kraj. Dakle, aktivnost se odnosila na stvaranje nove priče, odnosno na govorno izražavanje.

Kako priča završava veselo samo za obitelj medvjeda, djeca su za kraj odlučila ubaciti lik dobre vile. Vila je svakoj životinji stvorila ogledalo pa su svi imali svoju "sliku". Na kraju su svi bili sretni i zadovoljni. Ogledalo, odnosno "slika", potaknulo je i dječji smisao za humor jer su djeca stvarala vrlo duhovite i domišljate rečenice. Njihova

mašta pokazala je da je u dječjem svijetu sve moguće. Tako je vila zabunom najprije stvorila ogledalce koje je davalo sliku zečje glave, a medvjedeg tijela i slično.

U procesu razvijanja kreativnih mogućnosti djeteta na temelju stvaranja priče prolazi se kroz razne etape. Mogu biti najjednostavnije, kao što je stvaranje različitih završetaka jedne te iste priče, ili složenije, što se odnosi na stvaranje vlastite priče, odnosno stvaranje malih lutkarskih igrokaza.

Stvaranje priče kao jedno od oblika kreativnosti dobiva svoj pravi smisao tek onda kada stvaralačka mašta djeteta nije usmjerena samo na stvaranje fabule i na odnos među likovima, već kada potpuno zaokupi dijete emotivno i kada stavlja u funkciju njegovo cjelokupno estetsko doživljajno područje. Njegova doživljenost tada ima svoj odraz ne samo u riječi, nego u pokretu, u glazbi i likovnom izrazu. Svejedno je koji je izraz bio prvi poticaj za daljnje stvaralaštvo jer je jasno da se svi izrazi dodiruju i isprepliću te će svaki dati novo i originalno djelo.

## Iskrice peta

Sljedeći primjer vezan je uz jednu suvremenu ekološku temu.

Odgovornost i studentica Leonida<sup>5</sup> odvele su djecu iz dječjeg vrtića Bubamare u društvene prostorije Općine Ližnjan koja im je povodom Dječjeg tjedna darovala lutkarsku predstavu *Eko-Zeko*. Izvođači su bili iz Osijeka, Lutkarska scena MM.

Prije odlaska za motivaciju je poslužio razgovor s djecom o šumi i njezinim stanovnicima, a zadaća je bila da upamte koje će životinje sudjelovati u predstavi. Rečeno im je da se nasmiju kada bude veselo, navijaju kad bude napeto i da pjevaju kada se bude pjevalo.

U predstavi su sudjelovali likovi: Eko-Zeko, prof. Sveznalić, mačak Feliks, pomoćnik Đuka, policajac, vuk, medvjed, lisica, žabac i druge životinje. Kao tip scenske lutke koristila se ginjol lutka.

Naslov predstave otkriva nam ekološki sadržaj. Riječ je o profesoru koji radi u laboratoriju na velikom otkriću i pritom se pokazao vrlo neodgovoran. Zaboravlja na svog mačka pa ovaj odlazi od kuće. U laboratoriju dolazi do eksplozije, eksperiment ne uspijeva, a pomoćnik u šumu odvozi opasan otpad. U šumi se počelo događati nešto neobično: trava nije rasla, a životinje su se čudno ponašale. Životinje su imenovale zeca zaštitnikom šume i dale mu ime Eko-Zeko. U poslu mu je pomogao mačak koji ga je upućivao što da radi. Uz pomoć policajca iz šume su odvezli otpad. Za svoj rad zec je od lisice dobio priznanje, a mačak se vratio kući svom profesoru kojega je policajac prekorio za nebrigu.

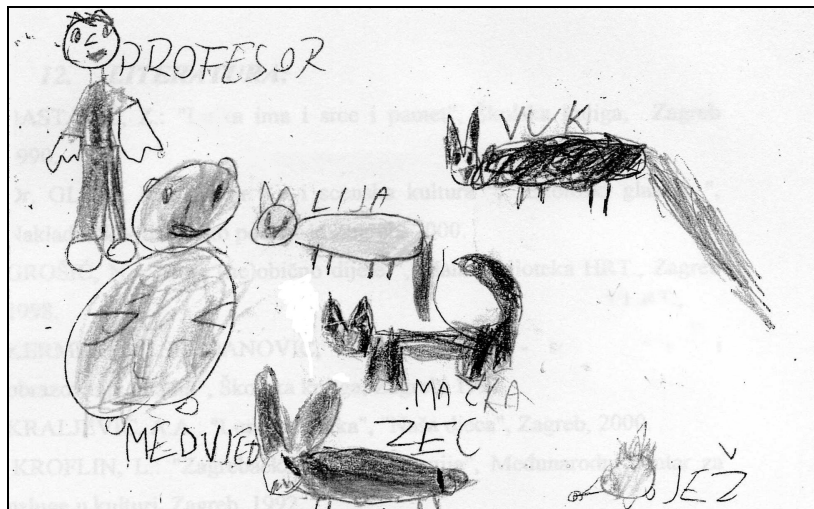
Djeca su sa zanimanjem pratila predstavu, a sudjelovala su i svojim komentarima: "Nemoj ići, nemoj ići!", "Mačak će ti pomoći, Eko-Zeko, Eko-Zeko!" Ljuljala su se u ritmu glazbe kojom su bili popraćeni pojedini prizori. Pokušali su pjevati refrene iz pjesama jer je glazba bila funkcionalno uključena u igrokaz.

---

<sup>5</sup> Tomše, L.: Tipovi scenskih lutaka u rukama predškolskog djeteta, Pula, 2005.

Nakon povratka u vrtić razgovaralo se o predstavi i nabrajali su se likovi. Na pitanje što se to čudno dogodilo u šumi nakon što je pomoćnik odložio otpad, djeca su spremno odgovarala: "Vuk se razbolio.", "Medvjed je tanko pričao.", "Žabac je kukurikao.", "Zecu se štucalo." Djeca su oponašala kretanje životinja u šumi te su uz pokret pjevala i refrene iz predstave. Neka su uzela postojeće ginjol lutke i izmišljala pjesmice. Neka su se dosjetila brojalice te su je u ritmu pjevala:

*Eci, peci, pec,  
ti si mali zec,  
a ja mala vjeverica,  
eci, peci, pec.*



Slika 4. *Likovi iz predstave Eko-Zeko*

Na kraju su djeca dobila zadatak da nacrtaju ono što im se najviše sviđjelo u predstavi. I da to nisu dobila za zadatak, djeca imaju prirodnu potrebu da se likovno izražavaju pa bi to svakako bila njihova spontana interakcija unutarnjeg svijeta i vanjske okoline. Zaokupljena svojim osjećajima nakon odgledane predstave, djeca su rado započela s likovnim izražavanjem. Odabrala su olovku u boji i paste. Uglavnom su crtala likove, životinje i profesora, bez naznake prostora. Između radova izdvojena su dva. S obzirom da je riječ o mješovitoj skupini od tri do sedam godina, djevojčica Ana, od 5 godina i 2 mjeseca, nacrtala je pet likova u nizu jer djeca najprije uočavaju vodoravni niz. Koristeći crnu, smeđu i zelenu boju, nacrtala je medu, profesora, zeca, ježa i mačku. Starija djevojčica Matea, od 6 godina i 2 mjeseca, likove je nacrtala u nekoliko nizova služeći se crvenom, žutom, smeđom i crnom bojom. Budući da je Matea dijete koje je uskoro trebalo krenuti u školu, ona je uz svaki lik napisala o kome je riječ (slika 4).

Likovni pedagozi vjerojatno bi detaljnije analizirali njihove crteže, odnosno likovni izraz djece, ali suština je ovog primjera pokazati kako su djeca nakon odgledane lutkarske predstave stvorila niz lijepih crteža.

Ovih pet primjera, bolje zvuči - iskrica, koji su izdvojeni među mnogobrojnim, potvrđuju ono što teorija govori o važnosti i vrijednosti lutke i lutkarskih igrokaza u dječjem vrtiću.

Cilj svih primjera bio je upoznati djecu s određenim sadržajem iz prirodne i društvene sredine te ih potaknuti na stvaranje.

Lutka i lutkarski igrokazi doista su potakli znatiželju i kreativno mišljenje kod djece te oslobodili njihovu maštu i doveli ih do stvaralaštva. Oni su doprinijeli doživljaju radosti nad stvaralaštvom u kome su se djeca međusobno poticala.

Igralo se glasovima, riječima, stvarale su se rečenice i kratke pjesmice, nastajali su zanimljiviji crteži, originalne lutke i male lutkarske improvizacije.

Različitost motiva u lutkarskim igrokazima doprinijela je i različitosti u izrazu. Primjeri, koji su doista prave male iskrice, potvrđuju da se neka djeca bolje govorno izražavaju, neka likovno, neka glazbeno, a neka su pravi mali glumci.

Kako god, te iskrice bljeskaju i sjaje, šire se i daju predivan osjećaj onima koji su ih stvorili i onima koji su djecu potaknuli na stvaranje. U svom stvaralaštvu dijete svakodnevno otkriva nove putove, a odgojitelj je tu da ga na njima nenametljivo usmjera-va.

Stoga možemo reći da su lutke i lutkarski igrokazi nezaobilazni u odgojno-obrazovnoj praksi i da su igrokazi doista nepresušni izvori. Djeca ih vole jer se u njima i govori, i pjeva, i svira, i pleše, a nakon što ih odgledaju, djeca će činiti to isto.

## **Zaključak**

Lutka je kroz povijest pobuđivala maštu i osjećaje odraslog čovjeka, a onda se udružila s djetetovim srcem i u njemu počela poticati kreativnost i stvaralaštvo. Nenametljivo ga je počela podučavati i vjerojatno će tako i nastaviti.

Lutka ima neprocjenjivu vrijednost u životu predškolskog djeteta. Velik je njezin utjecaj na djetetov motorički, spoznajni i emocionalni razvoj. Lutka će utjecati na razvoj djetetova govora, na razvoj socijalnih osobina, odnosno na razvoj pozitivnih crta ličnosti.

Zato lutka treba još više ući u domove, jaslice, vrtiće, svugdje gdje ima djece. Ona je ta koja djecu nasmijava i nema namjeru ranjavati njihovu dušu. Njoj djeca najkasnije prestaju vjerovati.

Putem lutke dijete komunicira s odraslim svijetom, a ujedno se kod njega bude razne ideje za stvaralaštvo. Pred djetetom i lutkom uvijek će se otvoriti nove mogućnosti, a dijete će ih na vrlo originalan način izraziti. Samo dio tih mogućnosti prikazan je ovim radom.

Na razvoj bilo kojeg izraza kod djeteta, govornog, likovnog, glazbenog, potrebno je utjecati, ali na taj način da ne narušavamo i ne sputavamo dječju kreativnost. Svi ti izrazi ogledala su djetetovog emocionalnog stanja jer je dječja mašta neiscrpan izvor emocija.

Na svima je onima koji se bave djecom da tu spoznaju iskoriste u praksi, da potiču kreativnost, slobodu izražavanja i samo stvaralaštvo jer djeca su uvijek spremna na nove izazove. lutka, odnosno lutkarska igra, donosi bajkovite slike svijeta, a taj svijet uvijek ima bolja rješenja od onoga koji nas okružuje.

Lutka i njezin animator, bio on profesionalac, amater, odgojitelj ili dijete, donose svaki put novu iluziju neuništive ljepote. Zato djeci treba dati lutku neka ih stalno prati i neka uz smijeh i pomoć odgojitelja stvaraju opet, i opet, i opet, jer misterij lutkarstva ne krije se samo u lutkama nego je skriven i u animaciji, u njezinom metaforičnom potencijalu, u samoj biti umjetničkog postupka kroz koji će dijete ostvariti čaroban svijet iz bajke.

## Literatura

Chytil, V. (1991), *Lutka kao simbol djetinjstva na sceni lutkarskog kazališta*, Zagreb: Umjetnost i dijete, br. 5

Čunčić-Bandov, J. (2001), *Igrokazi*, Zagreb: ABC naklada

Glibo, R. (2000), *Lutkarstvo i scenska kultura*, Zagreb: Ekološki glasnik

Ivaković, S. (1990), *O tekstovima za lutkarske izvedbe u kontekstu odgojno-obrazovnih situacija*, Zagreb: Život i škola, br. 1

Kovačić, L. (1969), *Dijete i lutka*, Zagreb: Umjetnost i dijete, br. 4/5

Kraljević, A. (2000), *Lutka iz kutka*, Zagreb: Naša djeca

Ladika, Z. (1970), *Dijete i scenska umjetnost*, Zagreb: Školska knjiga

Pokrivka, V. (1980), *Dijete i scenska lutka*, Zagreb: Školska knjiga

Stenzel, V. (1995), *Igramo se kazališta*: Zagreb: Naša djeca

<http://mama-mami.com/content/view/92/104>

## IL TEATRO DEI BURATTINI, INESAURIBILE FONTE DI CREATIVITÀ INFANTILE

### *R i a s s u n t o*

Il teatro dei burattini è una sfida per ogni bambino e ogni educatore creativo. Affinche i bambini possano avvertirlo veramente, è necessario renderli coscienti di ciò che ascoltano e di ciò che guardano, sviluppare la loro curiosità, il pensiero creativo, per poi stimolarli discretamente ad un'espressione personale.



Le studentesse del corso di Educazione Prescolare hanno assimilato determinate conoscenze nel campo dell'animazione dei burattini e le hanno applicate durante il tirocinio nelle scuole dell'infanzia.

Il burattino è un ottimo mezzo per favorire l'apprendimento di determinati contenuti e per stimolare varie forme di creatività dei bambini.

Il teatro dei burattini e i burattini in quanto mezzi per motivare i bambini all'attività, diventano fonte della loro creatività. Con questo saggio si è voluto segnalare proprio questo.

**Parole chiave:** *bambino, gioco, mondo dei bambini, teatro dei burattini, educatore, improvvisazione con i burattini, creatività*

### **PUPPET-SHOWS ARE INEXHAUSTIBLE SOURCE OF CHILDREN'S CREATIVITY**

#### ***Abstract***

Puppet –shows represent a source and challenge for every creative educator and for every child. In order for them to truly become such children should be aware of what they listen, that is, what they watch, they should develop their curiosity and creative thinking and they should be discreetly encouraged to an expression of their own.

Students of preschool education have acquired certain knowledge in the field of puppetry and performing arts which was applied during their practice in nursery-schools.

The puppet was an excellent medium through which they directed children to adopt certain educational contents and encouraged them to various forms of creativity.

Puppets and puppet-shows, as a means of children's motivation for an activity, have become sources of children's creativity. It is for this reason that this paper was written.

**Key words:** *child, play, world of puppets, puppet-shows, educators, puppet improvisation, expression, creativity,*